

A MOZGÓ-SZÍNHÁZ

(MOZI)
MINT A NÉPMŰVELTSÉG
ESZKÖZE.

ÍRTA :

KELETI ADOLF
SZÉK.FŐV. POLG. ISK. TANÁR

BUDAPEST
PALLAS RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NYOMDÁJA
1913.

I.

A mozgóképek keletkezése és hatása.

Amikor 1896-ban a Lumière-testvérek Lyonban a kinematografot a világ elé vitték, ugyan ki sejtette volna, hogy ez a találmány rövid idő alatt nemcsak bejárja a világot, de azt bizonyos tekintetben meg is változtatja. Megszünteti az emberek, a viszonyok közötti távolságot és létrehozza az egyén halhatatlanságát. Most már nem kell színtelen képekkel és leírásokkal megelégednünk, ha valamit látni akarunk. A masina berreg és messzi világok csudás tájékai, alkotásai vonulnak el előttünk a maguk igaz valóságában.

Természetes, hogy a magyar főváros lakosságát sem hagyta érintetlenül ez a nagy újdonság. Ez a közönség mindég szomjazta az újat, az érdekeset és az olcsót. Népszórakozás nálunk alig van. A színház a legszegényebb néposztálynak drága, a piszkos pálinkamérések és kis korcsmák maradtak egyetlen menedékhelyéül, nyáron pedig a liget, ahol nem szabad a fűre menni.

Hogy a mozi nálunk úgy fellendült, azon igazán nem csodálkozhatunk. De nemcsak nálunk, hanem Berlinben is, ahol az alsóbb néposztály helyzete sokban egyezik a mienkkel. Berlinben ma 300 mozi van.

A közönség száma is folyton emelkedik. 1910. év utolsó negyedében 330.924 látogatója volt a moziknak, 1911. év utolsó negyedében már 444.502 ember. Az emelkedés egy negyedévre 114.000.

A színházakra is hatással volt a mozi, mert ugyanezen idő alatt körülbelül 4000 emberrel kevesebb ment a színházakba és 3000-rel kevesebb a hangversenyekre.

Ugyanilyen tapasztalatokat tettek Düsseldorf városában, ahol 1910. év július, augusztus, szeptember havában 281.461 ember volt a moziban, 1911. évben ugyanezen idő alatt 394.336 ember, tehát 110.000 emberrel több.

Érdekes, hogy Németországban az 1900. évben csupán két állandó mozi volt, 1910-ben már 480. Berlinben is csupán néhány vándor társaság tartott előadásokat.

Budapesten ez idő szerint 117 mozi van. Ha minden napra csupán három előadást számítunk, akkor egy napra 351 előadás esik. Vegyünk egy előadásra 50 embert, ez egy napra 17.550 látogató, s ha csak 300 napot veszünk, akkor Budapesten egy évben hat millió felüli ember látogatta a mozikat. Ez a szám ha egész pontosan kiszámítanók, még többet adna ki, mert a mozik naponként öt előadást tartanak és egy évben legfeljebb 45-50 napos szünetet tartanak.

Budapesten tehát a mozinak, nagy és állandó közönsége van. Az emberek nagy részére ez ma már életszükséglet. Ha a magyar főváros lakosságát 800.000 főben állapítjuk meg, leszámítva a tényleges lakosságból a csecsemőket, négy éven alóli gyermekeket és az aggokat, akkor minden budapesti emberre egy évben több mint hétszeri mozilátogatás esik. Ha egy belépő csak 30 fillért fizet átlag, – az árak 20 fillér és 1 korona között vannak, – akkor ez hat millió

látogatásnál 180 millió fillér belépődíjat tesz ki, vagyis a budapesti közönség évenként 1,800.000 korona öszeget költ mozira.

Ilyen arányú mozilátogatás mellett igazán foglalkoznunk kell már egyszer ennek a nagy alkotásnak minden oldalú hatásával. Egyszerűen megállapítani, hogy káros-e vagy hasznos, nem lehet. A kérdés maga is komplikált, érinti a lakosság erkölcsi, anyagi és szociális életét. 5 megvizsgálandó szempontok egész sora jelentkezik előttünk, amelyek közül egyet sem szabad figyelmen kívül hagyni.

A mozi világszükséglet és az egész világ ügye ma Baragos hangok hallatszanak ellene, különösen házak tájékaról. Viszont mások a tömeg erkölcsét féltik; vájjon mi és mennyi a vádokban az igazság?

Ugyanakkor vagyonokat költenek egy-egy kép elkészítésére és az Egyesült Államokban harmincz nagy műterem csak filmeket készít. Egy év alatt 80 ezer kilométeres hosszúságú filmet. New-Yorkban 600 mozi van, a környékén a kis városoknak egyedüli szórakozó helye a mozi. (Dante „Pokol” című filmje fél millió koronába került.)

A budapesti közönség, az ő sajátos beszédmódjával becéző nevet is adott neki, amikor mozi-nak nevezte el. Kétségtelen, hogy itt egy óriási arányban növekvő dologról van szó, amely napról-napra nagyobb teret, érdeklődést és pénzt fog lekötni.

Ötszáz új filmet bocsátanak a világpiacra minden héten. Ez az egész világnak ötszáz új szenzációt vagy szórakozó alkalmat jelent. A világ minden népe érdeklődéssel várja a mozi újabb alkotásait. Ma még gyermekkorát éli, mit várhatunk akkor ha megdő?

Németországban már vándormozik is vannak, a kisebb helyek és faluk számára. Nincs a világnak

olyan eseménye, amit néhány hét alatt a legkisebb helyen ne láthatnának úgy, amint ott azon a helyen megtörtént.

A mozi az illusztrált élet, leköti az érdeklődést, folyton figyelünk kell s a sötétség, amelyből csak a képek villannak elő és mozognak, még érdekesebbé, sokszor titokzatosabbá teszik az előadást,

Olcsósága lehetővé teszi, hogy a legszegényebb ember is látogathassa. Ezen a pénzen színházba, vendéglőbe menni nem lehet.

Nem kell bizonyos meghatározott időben ott lenni; bármikor beléphetünk és bármikor elmehetünk.

Egy óra alatt a különféle képek és helyzetek sora vonul el előttünk. Komoly, víg, tanulságos; képek a jelenből, a múltból és a jövőből. Mindez a zongora hangja mellett, amely mint valami árnyalat kíséri az egészet.

Ezek miatt lett olyan népszerű a mozi. Nézzük a mozi képeit. Két nagy csoportra oszthatjuk fel. A valóságnak megfelelő képek csoportjára és a képzeletbeliekre.

A valóság után felvett képek: fölvételek a természet után, tájképek, városok, épületek stb. A művészet, ipar, kereskedelem, léghajózás köréből. Katonai képek, fölvételek a sport köréből. Nevezetesebb jelenetek az életből: királyok találkozása, lóverseny, zendülések', szerencsétlenségek, ünnepélyek és minden ami érdekli és izgatja a közönséget.

Előttünk van tarka egymásutánban a Nílus vidéke, Ceylon, Japán, a Niagara, az elefánt munkában, a bűvárok leereszkednek a víz alá, a szüret, a hering halászása. Látjuk mint készítik Japánban a legyezőt. Indiában a kalapokat, Carrarában a márványt, az acél készítését, a bőrök feldolgozását, erdő-

irtást, hajóépítést, üvegipart, papírgyártást, léghajók felszállását stb.

Eleven valóságban, úgy amint főtt történik. Ez többet mond minden leírásnál.

A sport köréből : az ugrásokat, lovaglást, lövést, a vízi-, hó- és jég sport különféle változatait. De a sport kinövéseit is. A rohanó autót, a vad birkózókat, a spanyol bikaviadalt, a vad hajszában menő kerékpárosokat stb.

A valóság után felvett ezen sorozatok nevelő- és szórakoztató hatása kétségtelen. Annál kétségesebb azonban a másik csoporté, az úgynevezett képzeletbeli képeké.

Ezeknek egy része a gyermekek számára készült. Ilyenek: Hófehérke, Piroska, Hamupipőke, Hüvelyk Matyi, a csizmás kandúr, stb. Kedves jó dolgok, amelyeknek nemes hatásuk van.

Egyes történeti események bemutatása is ide tartozik, mert ezeknek beállítása és felvétele képzeletbeli. Ilyenek: Tell lövése, az orléáni szűz elégetése, a Szt. Bertalan-éj borzalmi, Mária Antoinette szenvedései stb.

Sajnos, hogy úgy a természeti felvételekben, mint ezekben nagyon kevés a hazai.

A képzeletbeli felvételek leg veszedelmesebb csoportja az úgynevezett társadalmi drámáké.

Az izgató dolgoknak nagy változatát kapja a közönség a képekben; a címük is elmond mindent. Nevezetesebbek: a párisi apacsok, az autó a betörők szolgálatában, kékszakáll, dinamitmerénylet, merénylet a vonat ellen, a hamis pénzgyártás, a csempészek, a méregkeverő, gyermekrablás, grófnő és házitanító és így tovább.

A különféle képeken keresztül vonuló cselekmények között van gyilkosság, házasságtörés, szöktetés,

öngyilkosság, lopás és természetesen a képeket illusztráló alakok. A napi események is változatos anyagot adnak a mozinak.

A vallásos és bibliai képek azon részből vannak összeválogatva, amelyeket a közönség legjobban ismer. Mózes életéből, Józsefet eladják testvérei, Sámson és Delila, Dániel az oroszlánbarlangban, a szent földön.

Jézus életéből leginkább a csodákat vonultatják fel. Azonkívül a Golgotha, keresztrefeszítés, levétel a keresztről, a feltámadás.

Íme ilyen változatos képet ad a mozi; ha róla beszélünk, látjuk magunk előtt elvonulni a képek tarka tömkelegét, a szépet, a jót, a hasznosat, a rémeset, az erkölcstelent, a borzalmast. Ügyes fényképezések keresztül-kasul járnak a világban, hogy új felvételeket készíthessenek, s a csak félig civilizált népek is jól ismerik a mozgóképet.

A készülékek már oly tökéletesek, hogy majdnem teljesen tiszta képeket adnak, a szemet nem kell megerőltetni, s a gépek alig okoznak valami zörejt.

Ki tudja még milyen alakban lehet tökéletesíteni a mozit, vajjon nem kapunk-e rövidesen valami újabb szenzációt e téren?

Mindezek után merné-e valaki egy határozattal kimondani, hasznos-e a mozi, vagy káros, hogy közszükséglet, azt a nagyközönség már megállapította.

A kérdés fontos, sokféle árnyalatú s igazán érdemes arra, hogy mindenoldalú vizsgálódás tárgyává tegyük.

II.

Elterjedése és felhasználása.

A mozgósínház Franciaországban és az Egyesült-Államokban úgy gazdaságilag, mintha szórakozás szempontjából az érdeklődés központjában van. Valóságos nemzeti szükséglet és gondoskodás tárgya. Franciaország a szülőhazája, Amerika a tőkepénzese. Ha Franciaországnak nem volna a területi előnye, akkor Amerika már teljesen átvette volna a vezetést a filmek gyártása és a mozik berendezése tekintetében.

Hogy milyen üzlet a filmgyártás, mutatja, hogy a Pathé Fróres-czégnek, amely a legtöbb francia képet gyártja, 5000 alkalmazottja van, akik az egész földtekén el vannak szórva.

A központi iroda Parisban van. Fiókirodák vannak a francia városokban, azonkívül Berlinben, Londonban, Newyorkban, Spanyolországban, Oroszországban, Olaszországban, Indiában és Japánban. Minden helyen külön egy fényképész van alkalmazásban, aki távirati utasításra azonnal oda utazik, ahol valami érdekes fölvételre alkalom kínálkozik.

Franciaországban kezdtek először híres színészek a mozi szolgálatába állani. így Sarah Bernhardt és Coquelin, a gép elé állottak, hogy az utókor számára ne csak az alakjuk és ruhájuk, hanem mozdulataik és arcjátékuk is megmaradjon.

Híres írók itt írtak először darabot a mozi számára, amelyet ugyancsak híres zeneszerzők zenési-

tettek meg. Így Lavedan darabját, a „Gruize berezeg megöletését”, Saint Saens zenésítette meg. Balzac, Hugó Viktor, Merrimée, Gautier és több neves író munkáját átdolgozták a mozi számára. A különféle felvételeket a Patlié Fréres-czég egész sereg színész-szel játszatja le.

Amerikában 20-30 színtársulat van már, amelyek csak a kinematografnak játszanak.

A francia filmet, az amerikai filmtől könnyen meg lehet különböztetni. A tájék, az embertípusok, a cselekmények mind mások. A francia nagy szeretettel tárgyalja a szerelmi történeteket, az amerikai ezzel nem sokat törődik. Annál jobban szereti azonban az idegizgató jeleneteket. A különféle merényletek rablások: kedves tárgyaik. Ha vadászatot mutat a mozi, amelyen mindenféle közlekedési eszközt használnak s ahol az autó meggyullad s végül felrobban, akkor az egész biztosan amerikai film.

Hetenkint körülbelül 20 új drámát és vígjátékot mutatnak az amerikai mozgósínházak. A filmek hosszúsága 1-5 millió láb. Ez a hosszúság Edisonnak jelent legtöbbet, mert egy találmánya folytán minden láb hosszúságú film után öt két fillér illeti meg, ez hetenkint 30.000 koronán felüli összeget jelent. A filmek kölcsöndíja 18 millió dollárt tesz ki. Hogy Amerikának mit jelent a mozi, mutatja az, hogy ott naponkint öt millió ember jár a mozgósínházba. 92 millió lakosság után tehát minden 18-ik ember.

A belépődíjakat Amerikában mindenütt emelték. Ezelőtt a mozikat Nickelodeonnak nevezték, mert a belépődíj egy nickel pénz volt, vagyis 5 cent, – húsz fillér, – ma már 10 cent. Az összes amerikai nagy városok mozgósínházai óriási közönséget tudnak befogadni. Newyork 500 mozijában 150.000 hely van, Chicago 310 mozijában 93.000 hely, Philadelphia 160

mozijában 57.000 hely, St. Louis 142 mozijában 50.000 hely, Cleveland 75 mozijában 22.000 hely, Baltimore 83 mozijában 25.000 hely, San-Francisko 8 mozijában 32.000 hely, Cincinnati 75 mozijában 22.500 hely. És így tovább. Az 1909. évben 57 millió dollár értékű mozijegyet adtak el, vagyis körülbelül 300 millió koronát forgalmaztak, a mozik. Csak természetes, hogy Amerikáról lévén szó, mozi-trösztök is keletkeztek. Ez idő szerint két nagy film-tröszt van. Ezek a felvételeknél a pénzzel nem sokat törődnek, megtérül az. Egy Rooseveltt-féle vadászatról való felvétel körülbelül 50.000 koronába került. Ez a felvétel színészekkel történt s a hatás kedvéért egy igazi orosz-lán is szerepelt. Hogy egy autószerencsétlenséget felvehessenek, le kellett taszítani a meredekről és széjjelrobbantani. A kocsi értéke 20.000 korona volt. A benzintartóba 76 liter benzin, azonkívül az autóban üvegekben még 152 liter benzin volt berakva. A dolog pompásan sikerült, az autóban felcsaptak a lángok, a kocsi felrobbant, a filmgyár boldog volt. A miozi az amerikai hatóságok teljes jóindulatát élvezi. Még fel is használják. A hadi tengerészet számára a mozi segítségével toboroznak legénységet. Az Edison-féle társaságok egyike azt a javaslatot tette a kormánynak, hogy írjanak ilyentárgyú darabokat s azokat a moziban adják elő. A kormány elfogadta a tervet. Az első ilyen darab volt: „Hogyan ment előre Tom Bowline”.

Egy falusi fiatalember a hős, aki a haditengerészet kötelékébe lép, ahol nemcsak fokról-fokra ment előre, hanem még egy szép menyasszonyt is szerzett magának. Egy másik darab a torpedóhajókon való életet mutatja be, természetesen rózsás színben. A daraboknak nagy hatásuk és eredményük volt.

A kormány, hogy lehetőleg megkönnyítse a felvételek nehézségeit, több hadihajót bocsájtott a társaság céljai számára, sőt egy torpedó-flotillát is 11 torpedóval. Amerikában érte el a kinematografia a legnagyobb mérvű elterjedését. Folyton új tervek merülnek fel s most azzal a tervvel foglalkoznak, hogy egy kinematograf hajót építenek, amelyen a nagy kikötőkben és fürdőhelyeken előadásokat tartanának. A hajón vendéglő és más szükséges helyiség lenne.

Az amerikai felhasznál mindent a saját céljaira olyan jól, amint csak lehetséges. Angliában is támogatja a hatóság a mozi. Míg a színházak vasárnap zárva vannak, a mozgósínházaknak, szabad nyitva tartani. Az angol hatóságok nem mulatóhelynek tartják, hanem hasznos szórakozásnak. A közönség annyira megkedvelte a mozi, hogy néhány vasúti vonalon, ahol a vonatok nagyobb utat tesznek megállás nélkül, egy-egy kocsit a mozgósínház számára rendezett be. Ez különben Amerikában is megvan.

Az előadás az út folyamán folyton tart, s egy darabot csak egyszer szabad előadni. Egy ilyen kocsi-ban 200-250 hely van. Eduard király kocsijában külön mozgósínházat csináltatott. Ugyanígy tett Alfonz spanyol király is és az angol királyi család több tagja. Egy angol lap, hogy minél több előfizetőt szeressen, kinematograf kocsit csináltatott. A kocsi alakja olyan, mint az automobilé és gőzzel hajtják. A kocsi-ban van minden eszköz, amely az előadáshoz szükséges. Ezeket elküldik olyan helyekre, ahol mozgó nincsen. Az előadásokat egy óriási gramofon kíséretével tartják, amely nemcsak dalokat ad elő, hanem különféle megjegyzéseket is fűz az előadáshoz. Fizetni nem kell. Különös figyelemmel vannak a napi eseményekre s azokat a lappal hozzák összefüggésbe.

Az angol kisvárosi mozgók mindent elkövetnek, hogy minél nagyobb számú közönséget vonzanak. Pályadíjakat hirdetnek iskolás gyermekek számára. Aki a legjobb dolgozatot írja egy előadásról, az kapja a jutalmat. Manchesterben egy mozitulajdonos jegyeket osztat széjjel, amelyen rajta van a lóverseny és fottball-mérkőzések programja és az is, hogy mikor lehet ezeket a mozgósínházban látni. Az angolok sportszenvedélyét a mozik nagyon jól fel tudják használni a saját céljaikra. De másképpen is. Egy mozi utazási jegyet sorsol ki, amely érvényes egy heti tartózkodásra valamely angol tengeri fürdőn. A sorsolás ravaszul történik, amennyiben a heti jegyek számait teszik az urnába s így lehetetlen, hogy a sorsolásnál mindenki ott legyen. A filmgyártás Angliában nem virágzó; leginkább francia és amerikai filmeket használnak. Az angol tőke az utóbbi időben kezd a vállalkozásoktól visszahúzódni. Az angol gyarmatokon, Dél-Afrikában, Ausztráliában, Indiában mindenütt van már mozgósínház.

Németországban is nagyon jó talaja van a mozinak. 47 nagy városa van országnak 100.000 lakoson felül. Ezekben 11 millió ember lakik. A nagyvárosi ember, gyermek, asszony, a legjobb mozipublikum. A mozik száma nagyobb, mint Franciaországban, de a filmgyártás tekintetében Németország a francia behozatalra szorul. A német lakosság a jó gazdasági viszonyok következtében költekező lett és szórakozásra is többet költ, mint a takarékos francia.

A mozik Németországban gombamódra szaporodnak s így a konkurrenzia kezd már érezhető lenni. Természetesen Berlinben van a legtöbb mozgósínház, 300. Mindegyikre 180 helyet számíthatunk. A legkisebb berlini mozgó befogadó képessége 80 hely, a legnagyobbá 850 hely. A belépti díjak 20 fillér és

5 márka között vannak. Minden mozgószínházban van sörcsarnok. Egy nap átlag 120-130.000 ember látogatja a mozgókát.

Az a körülmény, hogy a német filmgyártás még csak kezdetén van a fejlődésnek, éppen olyan helyzetet teremtett, mint nálunk, azt ugyanis, hogy Németország” legszebb részeit a mozgók nem mutatják be. A német események, ipar és kereskedelem sem szerepelnek a mozgóban úgy, mint kellene. Emiatt panaszkodnak is eleget. A legismertebb német filmgyárnak a Messter-félének van egy nagyon érdekes színháza az Alabastrom-színház. Itt az előadások olyanok, mintha élő alakok szereplnének benne, plasztikusak. Ügyes tükrözéssel kicsinyítik azokat s az alabástrom fehér alakok fekete alapon jelennek meg.

A filmek 85 százaléka kölcsönzött és csak 15 százalékot vásárolnak' meg. Amiatt is nagyon panaszkodnak a németek, hogy az idegen humoros képek náluk egyáltalában nem hatnak humorosan és sürgetik, hogy a német filmgyártás függetlenítse magát.

Ausztriában 350 mozgószínház van. Ebből Wienre 80 mozgó esik, 12.000 helylyel. A látogatók száma egy évben 10 millió. Ez 2 millió lakosnál évenként 5 mozilátogatást jelent.

Oroszországban és Szibériában vándorló és állandó mozgószínházak vannak. Összesen 1200 mozi van, amelyeket egy éven át 108 'millió ember látogatott. A verseny óriási, még a kisebb helyeken is. A mozgók üzleti része francia kezeikben van. Különösen a Pathé Frères és Gaumont-czégek kezében. Finnországban is nagy elterjedése van a mozinak, a nép nagy műveltségének megfelelőleg. A finn lakok különös gonddal tárgyalják a mozi kérdését és azt kívánják, hogy a képek megválogatásánál a gyer-

mekekre legyenek tekintettel. Törökországban most kezd a mozgó fejlődni. Szalonikiben a legnagyobb látogatások száma, naponként 4000 ember. A filmek mind kölcsönzöttek és leginkább fejedelmek találkozását, csapatsz emléket, érzelmes és humoros jeleneteket ábrázolnak.

Japánban 180 mozgószínház van. Ezek közül 8 Tokióban. A belépti díjak 50 fillér és 1 korona 10 fillér között váltakoznak. Legjobban szeretik a komikus és szentimentális jeleneteket. Minden előadás 12 számból áll, amelyből 2 képet Japánban készítenek. Leginkább valamelyik japán színdarabot dolgoznak fel. Japán még itt is függetleníteni akarja magát az európai piactól.

A mozgó meghódította az egész világot. A kultúra legalacsonyabb fokán állókat éppen úgy, mint a legmagasabb fokán levőket, Közösséget teremtett a népek között, mert ugyanazon képeket mutatva be mindenütt, egyforma témákat adott az emberiségnek.

Nem túlozom a dolgot, ha azt mondom, hogy ez a fejlődés még csak ezután fog nagy arányokban kibontakozni, a tömegek befogadására alkalmas külön mozgók építésével. Vizsgáljuk most a mozi hatását a gyermekekre, a társadalomra, az oktatásra és más fontos szempontokból.

III.

A képek különíesége.

A különböző tárgyú képek a jelentőség szempontjából is sokfélék.

Különösen nagy jelentősége van a kinematografnak az oktatás terén. Másfél évszázad is elmúlt már azóta, hogy a nagy pedagógus Pestalozzi hirdetni kezdte a tanítás legnagyobb elvét:

– Szemléltessünk mindent, amiről a gyermeknek beszélünk.

Ezt az elvet teljesen megvalósítani éppen az eszközök hiányosságánál fogva nem lehetett. A tanítás egyszerűen a képekre volt utalva. Mennyire megfogja a mozgókép változtatni ezt a helyzetet! Nemcsak a távoli vidékek tájait lehet a gyermek előtt megjeleníteni, hanem az eseményeket is.

Képzeljük el, milyen hatása lenne annak, ha egy régi eseményt a valóságnak megfelelőleg be tudnánk mutatni. És ugyancsak milyen hatása lesz annak, ha egy ma megtörtént dolgot fogunk néhány évtized múlva bemutatni a gyermekeknek.

Az iskolák már infest is kívánják, hogy szereljék őket fel ilyen készülékkel. A mozgó megörökíti a tömegeket a maguk teljességében, mozdulataikkal, ruházatukban és minden sajátosságukkal.

Nézzük közelebbről azt a tarka egyveleget, amit mozgósínháznak hívnak. Első pillanatra észrevehetjük, hogy a rikító dolgok uralják. A közönség érdeklődését felkölteni, felcsigázni, folyton ujjal táp-

lálni, ez egyik döntő szempont a mozik tulajdonosainál. Erre gondolnak akkor is, mikor humoros tárgyú képeket mutatnak be. Kétségtelen, hogy ezek a képek nagyhatásúak, ha jók. Csakhogy sajnos, e téren a legnehezebb valami jót produkálni. A komikus helyzetet sokszor egy mozdulat, egy hang világítja meg. A színésznek egy groteszk kézlegyintése nagy derűtséget eredményezhet, ezt a mozgón- megcsinálni nem lehet.

A tárgy megválasztása és feldolgozása is sokszor nagyon erőltetett, mert érezhető azon a csináltság, s az ilyesminek hatása alig van. A humoros képen sokszor unatkozunk vagy bosszankodunk.

A drámai képek erősebben hatnak mert itt az emberi fantázia is rögtön működik. A darab meséje is egyöntetűbb. Csak a napieseményeket kell figyelemmel kísérni, s akad tárgy, bőven, A mozgók a közönséget jól ismerik akkor; amiskor érzelmes darabokat visznek eléje.

A tömeg mindenhol és mindenütt egyenlő. Szereti az érzelmeset amelynél sírhat, is. Egy-egy emléke elevenedik meg ilyenkor. Egyáltalában nagy szeretettel néz minden olyan dolog, amely az életére emlékezteti.

A történeti képekben a legnagyobb a hiány, mert a színház részére itt van a legnagyobb kockázat. A kiadás nagy, s a kép esetleg nem tetszik, vagy idegen országokban eladni nem lehet.

Nagy érdeklődéssel fogadja a közönség az úgynevezett trükk-képeket. Ezekben színpadi fogások vagy varieté ügyességek vannak. íme egy kép: A szorgalmas újságolvasó az utcán is olvassa a lapot, hogy ne háborgassák, egy fasorba megy sétálni. Egy gőzhenger jön vele szemben. Nem veszi észre. A henger rágurul, a lába, dereka, feje a henger alá kerül,

s csak a széjjelnyomott testét látjuk. Néhány biczik-
lis ember odasiet, fölemelik a széjjel nyomott em-
bert, levegőt szivattyúznak bele, s egyszerre előttünk
az egész ember. A felvételnél a henger alá egy em-
bernagyaságú babát tettek.

Ez még a legtűrhetőbb trükkök közé tartozik,
amely a közönségnek nagyon tetszett. De például a
bikaviadalok már durvaságuknál fogva sem alkal-
masak a tömeg ízlésének fejlesztésére. Annál na-
gyobb szükség volna a sportképekre, mert ezek való-
sággal üdítőleg hatnak a tömegre és megkedveltetik
vele a test kultuszát. A katonai jelenetek, ünnepé-
lyes bevonulások, szóval mindaz, ami a történetet
érinti, megbecsülhetetlen lesz a jövő számára. Kép-
zeljük el, mi lenne az, ha mi, hogy csak egy közeli
példát mondjak, a 67-iki koronázást magunk elé tud-
nók varázsolni.

Legértékesebbek a természet után való felvéte-
lek. Sajnos éppen ezeket kezdik a szenzációk kiszorí-
tani. Itt az élet olyannak látszik amilyen a való-
ságban. Nincs itt semmi csináltság s az emberek is-
meretkörét, tudását, ízlését, érdeklődését nagyon fej-
leszti és jó irányba vezeti.

Akár egyes vidékeket látunk magunk előtt, akár
egy-egy gyárnak vagy, bármilyen más telepnek a
működését, mindenképpen hasznos és szép dolgot
kap a néző. A mozgó voltaképpen így is indult.
Eleinte csupa szép ismeretterjesztő dolgot adott,
csak később tértek át a szenzációkra. Ha pedig az
egyik mozgó öles plakátokkal hirdeti a nagyszerű új
képet és a közönség tódul oda, akkor bizony a má-
sik sem fog elzárkózni az ilyen képek elől.

Így történt Budapesten is. Az egymásután roha-
mosan szaporodó mozgók vitték bele a műsorba tsz
idegizgató képeket, Azt se felejtsük, hogy a mozgó

műsora nemzetközi, magyar filmgyártásról valtaképpen beszélni sem lehet s így a mi mozgóink a program tekintetében sokszor kényszerhelyzetben vannak. Ez azonban nem azt jelenti, hogy minden, válogatás nélkül kell adni a külföldről kapott képeket.

Vannak olyanok, amelyek csak káros hatásúak lehetnek, vajjon mi szükség van arra, hogy olyan tárggyal és gondolattal foglalkoztassuk az embereket, amelyekkel foglalkozniuk nem szükséges. Bármennyire hangoztatják is a mozgók, hogy például a leánykereskedelmet tárgyaló kép, amely egy leány teljes elzüllését mutatja be, hasznos kép, mert elretenti ettől a fiatal leányokat. Ez így szépen hangzik de valójában nincs így. A fiatal leányok, kik ezt a képet megnézik, nem az úriosztály gyermekei, hanem munkásleányok, cselédleányok stb. Kérdés, vajjon a kép jeleneteiből nem az ragadja-e meg legjobban a figyelmét, ahol a leány pompában és jólétben él?

Vajjon nem, költ-e fel gondolatokat a könnyelmű élet iránt olyan leány lelkében is, akitől ezek a gondolatok távol voltak?

A házasságtörés különféle alkalma és módja nem szédít-e el egy könnyebb természetű nőt? Nem akarom azt állítani, hogy a könnyelműségeket valaki azért követte el, mert a mozgóban látott ilyesfélét. De azt már igenis állíthatom, hogy a mozgóban látott kép legalább is elősegítette azt. Ez pedig magában véve is nagy veszély, mert a mozgót az emberek milliói nézik végig, s így hatásában és eredményében a ponyvairodalomnál is veszélyesebb lehet.

Hogy mennyire felhasználnak a mozgók mindent a saját céljaikra, bizonyítja a következő eset, amely bennünket magyarokat érdekel.

A „Frankfurter Zeitung” egyik két évvel ezelőtti számában a következő hír jelent meg:

„Zürichből írják: A mozgósínházak ízlésbeli eltévedését jellemzi egy nagy plakát, amely minden mozgó előtt ki van függesztve, gyászkeretben és fekete keresztekkel, rajta ez a felírás: Ötszáz ember haláltáncza, az optikai híradás győzelme Magyarországból, nem utólagos összeállítás, helyszíni felvétel.”

Azután következik az ökörítói szerencsétlenség leírása a lehető legrikítóbb szavakkal elmondva.

A lap a következő megjegyzést fűzi az esethez:

„Igazán szükségünk van-e arra, hogy ilyen mérenyület kövessenek el az ízlés és az idegek ellen, az ilyen szerencsétlenségek nem arra valók, hogy az emberek milliói előtt naponként és óránként felfrissítsük.”

A mozgónak még” több különösen nevezetes és érdekes alkalmazási módja van. Egyik a reklám. Ezt bizonyos formában mi is láttuk magunk előtt az orfeumokban. Tökéletesebb alakban használják fel például Berlinben. A divat újabb hajtásait látjuk a mozgósínházban. A sportkosztümöket, a megfelelő sport keretében mutatják be, az estélyruha újdonságokat egy nagy estély-kép keretében. A felvétel olyan, hogy a divatkedvelők nagyon jól megfigyelhetik a ruha szabását, hogyan mutat álló- és ülőhelyzetekben, mint hat egészen s milyen környezetben, színhatásokban érvényesül legjobban.

A bíróság előtt is felhasználják, különösen Amerikában. Egy fiatalembert vasúti baleset ért. Bepelerelte a társaságot 180 ezer korona erejéig. Azt állították a szülők, hogy a fiuk béna lett. Ilyen esetekben az amerikai bíróság nagyon hamar ítélt és ha csak bármilyen kis sérülés történt, a sérült javára.

A társaság ügyésze ekkor a bíróság előtt a képeknek egész sorát játszatta le, amelyek bizonyították, hogy a fiatal úr a baleset után győztes lett egy futóversenyen.

A bíróság természetesen elutasította a keresetet.

Tudományos célra is felhasználják. Legutóbb a német Hajóépítő Társaság ülésén, a lövések hatását mutatták be a nedvességgel telített levegőn át.

Íme egész sora a mozgókép alkalmazásának, amely idővel mind szélesebb körre fog kiterjedni.

IV.

A cenzúra.

Nézzük a mozgósínház közönségét. Ez a legváltozatosabb minden szórakozó hely között. Kisebb városokban az egész lakosság látogatja. A nagy városokban is van közönsége a társadalom minden rétegéből. Nemcsak az úgynevezett alsóbb osztályból, hanem mindegyikből. Komoly emberek térnek be egy-egy órára, hogy elűzzék esetleges rossz gondolataikat.

Hogy a mozgó népszórakozás lett, azt már bizonyítani nem kell, hogy a jövőben még inkább az lesz, egészen bizonyos. A tömeget lehet vele művelni, anélkül, hogy a tömegnek „valamelyes különösebb műveltségre volna szüksége. Eddig az volt az akadálya a tömeg művelődésének, hogy a könyvnel egyéb eszközünk nem volt. Ez pedig már bizonyos ismeretekre c. tételez fel. A mozgókép előmunkálat, előkészítés a könyvhöz, az olvasáshoz.

az emberek látnak, az érdeklődést kelt föl bennük, s ha az érdeklődés megvan, azt könnyű felkötöni és fokozni. De éppen itt van a dolog nehézsége. lia a mozgó olyan képeket mutat, amelyek iránt való érdeklődés inkább káros, mint hasznos? Olyan dolgok felé tereli a gondolkodást, az érdeklődést, amelyekkel foglalkozni nem szükséges. Ismétlem, nem állítom azt, hogy valaki azért követ el bizonyos dolgot, – lopás, öngyilkosság, stb. – mert éppen a moziban látta. De kérdem, miért kell éppen ezt látnia, holott a hasznos, szép s egyben szórakoztató dolgok egész sorit áll előttünk.

A képeket válogatás nélkül láthatja gyermek, leány, felnőtt, ifjú, öreg, művelt, kevésbé művelt. A hutás sem egységes. Ami az egyikre nem veszélyes, az a másakra igenis az. A mozi a nagy tömegé, minden, amit bemutat, ebből a szempontból bírálendő el. Ezért keresik mindenfelé a módokat, hogyan lehetne távol tartani onnan mindent, ami az ízlést rontja.

Egy-egy erősebb drámai kép magában véve még nem baj, de ezt igazán nem szükséges a gyermek-seregnek végignézni.

Ha minden 100 ember után állapítjuk meg a látogatókat, körülbelül ezt az arányt kapjuk: 16 éven alú gyermek 40, 16–25 év között 30, 25 évtől: 30.

Társadalmi osztály szerint. Az egészen szegények közül 20, az alsóbb osztály, munkások, stb. közül 40, a középosztályból 25, a többi a ritkábban látogatókra esik.

A mozgósínház lassan az úgynevezett középosztályt – hivatalnokok, tanítók, tanárok, kiskereskedők, stb. – is meghódítja.

Ezek nagy részének színházra éppen olyan kevéssé jut, mint az alsóbb osztálybelieknek. Nagyon sokan évszámra alig mehetnek egyszer-kétszer a színházba.

Hogyan változtassuk a mozgó irányát, műsorát, úgy hogy minél hasznosabb legyen.

Két mód van rá. Egyik a mozgóképek cenzúrája, a másik a mozgósínházak tulajdonosainak együttes eljárása.

Cenzúra . . .

Gyűlöletesen hangzó szó a magyar fülnek. Nálunk, a gondolat, a szó szabadságának országában ezenzúráról beszélni legalább is hálátlan dolog. De a külföldön sem valami kellemes. És mégis megvan. Igaz, hogy a mozgóképek ellenőrzésének formája még

kezdetleges, de rövid idő alatt bizonyosan tökéletes lesz.

Az Egyesült Államokban már megvan a mozgócenzúra, amelyet különböző faktorok gyakorolnak, Érdekes a keletkezése. Ismeretes még, hogy 1910-ben New-York főpolgármestere, Mr. Gaynor ellen revolveres merényletet követtek el éppen akkor, amikor európai körútra készült. A mozgósínházak ezt a gyalázatos tettet be akarták mutatni, de a rendőrség betiltotta. Ugyancsak megakadályozta egyes helyeken a rendőrség a bokszt-versenyt ábrázoló képek bemutatását, mert nem akarta, hogy a fajgyűlöletnek újabb táplálékot adjanak. Az Egyesült Államokban eltiltanak minden olyan képet, amelyet rossz hatásúnak, tartanak. Chicagóban 100 dollár pénzbüntetés éri azt a mozgósínház tulajdonost, aki olyan képet adat elő, amely gyilkosságot, lopást vagy valamely merényletet ábrázol.

New-Yorkban a rendőrség rendeletet adott ki, amely szerint 16 éven aluli gyermekek csak felnőttek kíséretében mehetnek a mozgóba. De nemcsak a rendőrség intézkedik a rossz hatásúnak gondolt moziképek tekintetében.

A sokféle vallási szekta, amely Amerikában van, maga gondoskodik róla, hogy az erkölcsbe ütköző dolgok be ne mutattassanak. Sexuális tárgyú képek különben sem készülnek Amerikában. Így keletkezett ott egy önkéntes cenzori hivatal: az úgynevezett „National Board of Censorship”. Ez mindennel foglalkozik, ami a népműveltség körébe tartozik. New-Yorkban székel, hatalmas külön épülete van. Amikor a mozikérdés megoldása égető kezdett lenni, ezt az intézményt vették igénybe. A közélet kiváló férfiai, a város vezetői közül néhányan, kulturális társaságok

kiküldöttei s a kinematografiával foglalkozó férfiak alkotják a cenzori intézményt.

Hetenkint négyszer bemutatják a bizottság előtt: az előadandó filmeket, minden alkalommal körülbelül ötvenet. Nehéz, fárasztó munka végignézni. Az önkéntes bizottság tagjai jegyzeteket készítenek, s a mozgótulajdonosok a tagok esetleges kívánságait figyelembe is veszik.

Egységes rendelkezés e tekintetben nincs. De ezen nem csodálkozhatunk, mert az Egyesült Államok 48 államában mindenhol más és más rendelkezés intézi az egyes dolgokat.

Annál fontosabb hivatása van ennek az intézménynek, amely arra van hivatva, hogy megadja a főbb szempontjait egy kinematograf törvénynek.

De nemcsak Amerikában, hanem Európában is vannak már szabályrendeletek a mozgók tekintetében. Dániában nagyon jó tapasztalatokat tettek a moziezerzúrával. Svédországban most dolgoznak egy törvényjavaslaton, amelynek a munkálataiba bevonták a mozgótulajdonosokat is, hogy közmegelegedésre oldják meg a kérdést.

A német birodalomban sokféle intézkedés van a mozgók ellenőrzésére. Poroszországban a belügyminisztérium a mozgók ellenőrzését a kormányzósági elnökségekre – Regierungspraesidenten – ruházta át. Tetszésükre bízva, hogyan akarnak azzal élni. Úgy látszik, nem sietnek ezt a jogot kihasználni, mert péidáui Magdebnrgban előadták Grete Beyer gyilkosságát, aki tudvalevőleg vőlegényét meggyilkolta. A közönség előtt történik, amint elkábítja, a szájába lő. Ezt a képet nagyon sokféle adták elő.

Berlinben a mozgócenzúra egyesítve van a színházi cenzúrával. Az ő működésük érvényessége

Berlin környékére is kiterjed. Charlottenburg, Schöneberg, Wilmersdorf, Bixdorf.

A mozgók ügyét egy 1908-iki rendőrségi szabályrendelet intézi. Minden előadandó képhez a rendőrség engedélye szükséges. Az engedélyről lapot állítanak ki, s ezt a rendőrségi alkalmazott kívánságára bármikor be kell mutatni.

Az engedély jegyen rajta van: a filmet előállító gyár neve, a száma, a kép teljes címe, esetleges atezim, ha a cím nem mond eleget, a kép tartalmát röviden le kell írni, vagy a képről fényképet kell mellékelni; a film hossza, s a cenzúra száma.

A képeket cím nélkül előadni nem lehet.

A címet és alcímet vagy az engedélyezési lapot utólag megváltoztatni nem szabad.

Olyan képet hirdetni, amelyet a rendőrség betiltott, nem szabad.

A rendőrség központi épületének negyedik emeletén van a vetítő helyiség, ahol órák hosszát berreg a gép és mutatja be a képeket.

Az alapelvek, amelyek szerint a filmeket megítélik, meglehetősen szigorúak, mert ezek nem egy határozott színház számára adatnak elő, mint a színdarabok, hanem a város összes mozgói és mutatványos helyei számára.

A mozgó publikuma nem olyan határozott, mint a színházaké, s éppen azért eltiltatnak minden olyan képet, amelynek valami zavaros hátere van, akár szerelmi történet az, akár más. Így legutóbb egy francia képet tiltottak be, melynek tárgya: „A rendörök sztrájkja” volt. Legtöbb eltiltás olyan képekre esik, amelyeknek tárgya durvaság, gyilkosság, stb.

Érdekes, hogy a durva jeleneteket ábrázoló képelv angol eredetűek; az erkölcsstélen képek francia felvételek. Az angol képeken nincs erkölcstelenség, a

francián nincs durvaság. Ugyanez vonatkozik a szépirodalmi termékeikre is.

A vallásos tárgyú képeket csak komoly filmek keretében szabad bemutatni.

Gyermekeknek csak 14 éves korban szabad a mozgóba menni, de ezt a rendelkezést keresztül vinni nem lehet.

Ha a közönség köréből panasz érkezik, azt azonnal megvizsgálják.

Ezek a rendelkezések ez idő szerint csak Berlinre vonatkoznak.

Bajorországban minden nyilvános előadás rendőrségi engedélyhez van kötve. A rendőrség kötelessége hogy arról gondoskodják, miszerint ez az engedély minden előadáshoz meglegyen.

Münchenben különös szigorúsággal kezelik a cenzúrát. Itt összesen 11 mozgó van és 13 sörcsarnokban hetenkint többször hangverseny keretében mozgólőadásokat tartanak.

A tulajdonosok a filmeket két müncheni filmkölcsonzó cégtől veszik. A képeket a rendőrség előtt bemutatják, s csak akkor adhatók elő, ha azokon kifogásolni való nincsen.

Az elő nem adható képek száma így emelkedett: 1908-ban 28, 1909-ben 159 és 1910-ben 212.

Tehát meglehetősen nagyarányú lett a visszatartott képek száma.

A betiltott képek tárgyai: betörés, gyilkosság, pikantéria, s nem engedélyezték a „csak férfiaknak” jelzett képeket sem.

Ezek az intézkedések csak Münchenre vonatkoznak; a többi bajor városra nem.

Szászországban a belügyminisztérium érdekes rendeletet adott ki a mozgók tekintetében.

Egyelőre nem állítanak fel filmvizsgáló közpon-

tokat az egész ország számára. A kormány ugyanis nem akar a mozgótulajdonosoknak nagy kárt okozni. A képek kölcsönzöttek. Sokszor arra a napra érkeznek meg, amelyen azokat elő kell adni, s ha egy központban vizsgálat alá kellene venni, megeshetik, hogy mikor a vizsgálat megtörténik, vissza is kell adni.

A kormány a rendőrséget egyelőre várakozásra hívta fel a mozgók tekintetében, de néhány szempontot figyelmükbe ajánlott. A városokban be kell mutatni az előadandó képeket. Kivételt képeznek a földrajzi, technikai, etnográfiai stb. tárgyú képek. Leírást azonban ezekről is kell adni.

Ahol a képeket előzetesen bemutatni nem lehet, ott joga van a rendőrségnek az erkölcstelen vagy más szempontból károsnak tartott képek előadását betiltani.

Gyermekek, 14 éven alól, csak gyermekelőadáson vehetnek részt. Az ilyen előadást külön felírással kell jelezni, s legfeljebb este 7 óráig tarthatnak.

A gyermekelőadások képeit különös gonddal kell megválogatni; ebben a kérdésben a rendőrség a tanítóság meghallgatásával jár el.

Württembergben előzetes cenzúra nincsen. A minisztériumnak egy rendelete intézkedik arról, hogy a káros hatású képek előadását megakadályozzák.

Egyes német városoknak külön intézkedéseik vannak.

Így Weissenseeben – Berlin mellett – a gyermekeknek kíséret nélkül a mozgóba menni egyáltalában nem szabad. Ha gyermeket találnak ott, az iskolában megbüntetik.

Ugyanezt a rendelkezést tette Breslau városa. Wien városa most rendezi a mozgók ügyét, körülbelül az emiitett módok alapján.

Ha még hozzáteszem, hogy nálunk semmiféle cenzúra a mozgók tekintetében nincs, kimeríttem az intézkedések sorát, amelyeik ez idő szerint a mozgók dolgát szabályozzák.

Az elmondottakból kiviláglik, hogy a gyermekek szempontjából külön kell a mozgók dolgát megvizsgálni és külön a felnőttek szempontjából. Legyen-e felügyelet és előzetes vizsgálata mozgóknál? Kik alkossák a felügyeletet és milyen módon?

Ezeknek a kérdéseknek helyes megfejtésétől függ a mozgók jövője. A közönséget sem szabad mindenféle hatásnak kitenni, de a mozgókat sem kel] tönkre tenni.

V.

A mozgószínház és a gyermekek.

Nézzük a mozgó hatását tisztán a gyermekek szempontjából. A képeket bárom nagy csoportba oszthatjuk'. Az első a hasznos ismeretterjesztő képek csoportja, a második, amely nem hasznos ugyan, de éppen károsnak sem mondható, a harmadik a feltétlenül káros, vagyis az, amelyet a gyermekeknek nézni egyáltalában nem volna szabad.

Az első csoportnak is csak úgy van igazán hatása, ha azt okosan rendezik, s a képek egymástutántját valamelyes pedagógiai érzékkel mutatják be. Az össze-vissza való képsorozat, összezavarja a gyermeket és nem alkot tiszta képet egyikről sem. India, Szibéria, kalapgyártás, balfogás stb. egymástután nem helyes elrendezés. A mozgók tulajdonosai azonban ezzel nem sokat törődnek.

Előbb-utóbb úgyis kénytelenek lesznek az iskolát segítségül hívni, különben a gyermekközönség elmarad.

Az iskolák ugyanis látva a mozgók rendszertelenségét s azt, hogy sem a gyermek, sem az iskola dolgát, helyzetét figyelembe nem veszik, külön nagy gyermekmozgó felállítását kívánják és maguk is rendeznek előadásokat. De miután ennek a tervnek a megvalósulása nem könnyű dolog s talán évek múlva lesz meg, ha ugyan meglesz, nézzük mint lehetne a mai állapotot hasznosítani.

Az ismeretterjesztő képek csoportja is tehát csu-

pán bizonyos okos elrendezéssel lehet célirányos. Ha hozzá vesszük a humoros tárgyú képek csoportját, előttünk az a nagy terület, mely a gyermek nevelésére és oktatására helyesen fölhasználható.

Milyen módon adják ezeket elő?

Vagy külön gyermekelőadásokat tartsanak a mozgótulajdonosok, vagy az első két-három előadás műsora olyan legyen, amelyet a gyermekek is végig nézhetnek. A külön gyermekelőadás haszna a népműveltség szempontjából igen nagy lenne; de csuk akkor, ha alakulna egy népműveltségi szervezet, amely a mozgókat tanácssal, tervezettel látná el.

Az oktatás területe kimeríthetetlen, iránya, módja folyton változik. Éppen a mozgókép teszi lehetségessé, hogy megmutathassunk mindent a gyermeknek, úgy, amint az a valóságban él. Hogy ez mit jelent, csak az tudja, aki gyermekeikkel foglalkozik. Biztos vagyok benne, hogy egy-két évtized alatt már a lakásokba is bevonul a mozgókép, s este a családok szórakoztatója lesz.

De nézzük a mai napot. A gyermek tanul nyelvet, irodalmat, történetet, fölrajzot, természettudományt stb. Nincs az a tárgykör – a matematikát sem véve ki, – ahol a mozgót nagy haszonnal ne lehetne alkalmazni.

A jövőben meg valósággal beláthatatlan, milyen segítője lesz a gyermekvilágnak. Tanul egy városról. Elvonul előtte az egész, a maga eleven, nyüzsgő életével, embereivel, iparával, kereskedelmével, művészetével.

Az emberek jönnek, mennek, élnek. Amit a gyermek így lát, azt nem felejtí el soha. Itt nagyszerű alkalma alkalma nyílik az októnak arra, hogy néhány szóval sokat mondjon.

Ezeket a szempontokat egy külön gyermekelőadás

keretében nagyon jól lehet érvényesíteni. A gyermek-előadás üzenetileg sem lehetne rossz, mert ugyanezen képeket a felnőtteknek is be lehet mutatni.

A pedagógiai és erkölcsi hatása ma még be sem látható egészen. A példaadásnak, egyes erények bemutatásának nincs olyan közvetlen és hathatós módja, mint éppen a mozgókép. Láttam egy képet, ahol egy kisfiú vigyáz a házra és az ébersége elriasztja a tolvajokat.

Nincs az az úgynevezett drámai kép, amely érdekesebb, lebilincselőbb lett volna, mint ez. Az életet nem szabad a mozgóképek sorából kirekeszteni. Végre is a gyermek nemcsak tanuló, hanem ember is, még pedig elsősorban az. Nem csupán az értelmét kell nemesíteni, hanem a lelkét is. Éppen az a baj egész iskolai oktatásunknál, hogy kevés nevelő hatása van. Amint káros lehet egy-egy kép s óvni kell tőle a gyermekeket, mert a mozgó a tömegé, éppen úgy fel lehet és kell használni ezt az eszközt a jóra és nemesre. Tanuljunk az amerikaiaktól.

Vajjon nem állíthatjuk-e be a mozgót a mindennapi élet szolgálatába?

A mi viszonyaink úgyis nagyon sok segítséget kívannak, hogy az ember eligazodjék bennök.

Ha a tömeghez akartunk szólni, nem volt rá módunk. Az újság, a könyv, tehát az írás nem elég, hiszen nem sok az olvasók száma. Amit már ma elfelejt, holnap nem teheti magáévá.

Hogy egy példát mondjak, itt a sok villamos baleset. A közönség legalább is olyan hibás benne, mint a kalauz. Vajjon nem lehetne itt a mozgót segítségül hívni s néhány képben különféle helyzeteket bemutatni intő például.

Az életnek mennyi mozzanatát mutathatnók be embereknek és világosíthatnók fel őket.

Ma a mozgó, az előadást nem tekintve is, veszélyes a gyermekre. Minden felügyelet nélkül vannak itt, a korai cigarettázások, az erkölcstelen beszéd, mind nem olyan dolog, amelytől jót várhatunk s amely egészséges lelkületű nemzedéket nevelhetne.

Az egész világban mindenütt élénken foglalkoznak a mozgó hasznosításával a gyermekek számára. 1910-ben Washingtonban tartott „Nemzetközi kongresszus az emberiség javítására” – First International Humane Conference – foglalkozott a kinematograffal.

Egyhangúlag konstatálták ott, hogy egyetlenegy képsorozatból többet tanulhat az ember, mint sok előadásból és unalmas leírásból. De egyben a mozgó másik oldalát is megvitatták és akkor olyan hangok is hallatszottak, hogy a mozgók rossz programja következtében be kell zárni azokat, hogy a gyermekeket megmentsék a reájuk káros hatásától.

Természetesen ez az indítvány nem fogadtatott el, mert keresztül vinni úgy sem lehetne, de bizonyítékot szolgáltat arra nézve, milyen komolyan vette a kongresszus a mozgót, éppen a gyermekekkel való erős kapcsolata miatt.

Nem elpusztítani kell, hanem megneemesíteni, megjavítani és felhasználni. De fel is használják. Észak-Amerikában a Népotthonok – Settlements – és nagyobb nevelőintézetek a kinematografot nagyon jól felhasználták.

Egy neves angol pedagógus állítja, ami különben közismert dolog, hogy a tanítást a mozgókép elevenné teszi és vonzóvá. Ezért rendszeresen használják is. A kinematograf nem gép, amely szórakozást nyújt, hanem a tudományszakok erős segítője, sürgeti, hogy az egyes tantárgyak tanításánál minél előbb helyet kapjon.

Drezdában van egy népművelődési egyesület: „Kép és szó”, amely külön gyermek-mozgóelőadásokat rendez. Ennek a mintájára Hamburgban is létesítettek előadásokat a gyermekek számára.

A német tanító-egyesület indítványára egy bizottság alakult a mozgó érdekében. Ez szervezi a gyermekelőadásokat.

A hamburgi mozgó tulajdonosok helyi szövetségbe léptek s kötelezték magukat arra, hogy hétköznapokon 4-8 között és vasárnapokon 3-6 között csak olyan képeket adnak amelyek a gyermekek számára alkalmasak.

Az előadások felügyeletét a hivatalos bizottságok tagjai gyakorolják. Ezek egyben a cenzúra jogával is élhetnek. A jog alkalmazása azonban még tökéletlen. A bizottság kiküldöttje megjelenik a képfőnökök előadásán és látja azt a gyermekekre aggályosnak tartja, betiltja.

De egy előadásban már bizony látták. A cenzúra nem egységes ugyan, de az az előnyös, hogy pedagógusok gyakorolják, s így tisztán a gyermekek szempontjai szerint intézik.

Az iskolai hatóságok intézkedésére néhány mozgóban – az úgynevezett Reform Mozgóban – meghatározott időben tanulságos előadásokat tartanak, csak gyermekeknek. A mozgóban 700 hely van, tíz fillért fizetnek; az előadás másfél óráig tart.

A felügyelők azt a tapasztalatot tették, hogy a másfélórás előadáson a leányok nyugtalanok, a fiúk nyugodtan nézték végig. A gyermekek osztályon kívül mennek az előadásra.

A cenzúra mellett is megtörténik, hogy olyan képek kerülnek előadásra, amelyeket a gyermekeknek látni nem szükséges. Éppen ezért Berlinben 14 éven aluli gyermekeknek este kilencz óra után, még

felnőttek társaságában sem szabad a mozgóba menni.

Egészségi szempontból is veszedelmesnek tartják a mozgót a gyermekre. A filmek rezgő mozgása, gyors váltakozása, az átmenetek sötétből a világosba, vagy viszont, mind megtámadják a szemet.

Az idegeket is megtámadja, különösen a gyengébb szervezetű gyermekek idegrendszerét. A szemrontó hatást sikerült a technikának már eddig is csökkenteni. Az idegekre való hatást még nem méltatták kellő figyelemre. Ahol megfigyelték a gyermekek lelki állapotát a mozgóelőadások után, azok feljegyzésre érdemes tapasztalatokat teltek.

Svédországban a kormány bizottságot szervezett a mozgó kinövéseinek ellensúlyozására. Az anyagból, amelyet gyűjtöttek, egy eset különösen érdemes a megemlítésre, annál inkább, mert nálunk is fordult elő sok hasonló.

Egy fiú, akit mindenki jó viseletű, rendes gyermeknek ismert, egyszerre megváltozott. Éles kést hozott az iskolába, s fenyegette vele a társait. A tanító közölte az esetet a szülőkkel. Az anyja is panaszkodott a fiúnak gyors változásán. Rájöttek, hogy a változást egy mozgókép idézte elő.

Egyszer az anyjával mozgóban volt, A következő tárgyú képet látta:

Egy férfiú széles fatörzs mögött állva, odacsall egy másikat, s amikor az közől jött, nyitott késsel rárohant. A másik is kést rántott s egymást szurkálni kezdték.

Ettől a képtől nem tudott (megszabadulni, s annak folytonos hatása kényszerítette, hogy valami hasonlót cselekedjék.

Az orvos, aki a fiút megvizsgálta, úgy nyilatkozott, hogy szellemi képessége és állapota, különben

teljesen normális. Ennek a jelenetnek szuggesztív erejétől szabadulni nem tudott.

Egy kisleányról hallottam, a ki folyton sírt, mert a mozgóban azt látta, hogy az apa – vadász ember – orvvadász helyett a leánya völegényét lötte le.

Ez az állapot hónapokon át tartott, s a leányt végül is a tenger mellé vitték és lassan-lassan elfelejtette a képet.

A gyermeket nem lehet mindenféle hatásnak kitenni. Még a nem izgató tárgyú képeknél sem tudjuk biztosan, hogy mit lát abban a gyermek, mit magyaráz ki abból.

Annál nagyobb jelentősége van a külön gyermek-előadásnak, mert az izgató képek alatt, mint egy finnországi vizsgálat mutatta, a gyermekek lélekzetvétele és vérkeringése sem működik rendesen.

Nem ondóm, hogy semmit se adjanak elő, ami valamelyes izgalommal jár. De ezt nem kell a szerelmi vagy gyilkossági történetek között keresni. Ha a mozgó egy meredek hegycsúcs megmászását mutatja, egy merész ugrást lóháton, robbantást a bányában stb. bizony ezek elég izgató dolgok gyermekek részére. A nagyon érzékeny idegzetű gyermekeket még ilyen hatásoknak sem tanácsos kitenni.

De ezekben legalább az emberi ügyesség vagy kötelességtudás szép példáit látja maga előtt, A gyermek ne gonosztevőket és kéjelgőket lásson, hanem szép cselekedeteket, hősokeket, ismeretterjesztő dolgokat. A gyermeket az élet kapuján nem szabad az illúziójától megfosztani, nem szabad azt a hitet kelteni benne, hogy a világ csupán csalásból, rablásból, gyilkolásból, házasságtörésből áll.

A gyermekvilág különben maga is adhat elég tárgyat egy-egy érdekes kép elkészítésére. Ilyen például: A dolgozó gyermekek nyomora című kép. A

kép azzal kezdődik, hogy egy csomó gyermek megy a szövőgyárba. Sok olyan körülményt ismerünk meg, amiről nagyon sok embernek sejtelve sem volt. A férfiaktól elveszik a munkát, gyermekeket szólítanak el az iskolából és a játéktól s olyan munkára kényszerítik, amely egyáltalában nem neki való.

Egy idegen, Roberts, munkát kér s azt a feleletet kapja, hogy ő nem kaphat, de ha gyermekei vannak, azokat elküldheti.

A fővárosban vagyunk, egy gazdag szövőgyár tulajdonos házában. Kérjük, tegyen valamit a lehetetlen viszonyok ellensúlyozására, de ő azt feleli, ha szegény lenne, az ő gyermeke is oda kerülne.

Az idegen – Roberts – végre is kénytelen kisleányát a gyárba küldeni dolgozni.

A gazdag gyáros utazni megy családjával s egy állomáson, éppen ott, ahol Roberts lakik, a kisleánya elvész. A munkás megtalálja és házába veszi. A munkásnak nyomora olyan nagy, hogy a kis talált leányt is kénytelenek munkába küldeni. A gyárat megveszi a gazdag gyáros s éppen mikor odamegy megtekinteni, az ő kisleányát ájultan viszik ki a gyárból.

A gyáros felesége fölkeresi a munkást lakásában és itt megismeri gyermekét. A kis leány kérésére ekkor a gyáros elbocsájtja a gyermekeket és felnőtteket fogad a gyárba.

Ez a kép, ha egy kicsit érzélgős is, nagyon hatásos és bizonyára nemes gondolatokat ébreszt a gyermekben.

Az elmondottak után könnyen megállapíthatjuk, hogy milyen alakban kell a mozgót a gyermekek számára hasznosítani.

Vagy teljesen külön gyermekelőadásokat tartanak a mozgók, amelyek programját egy tanfér-

fiakból álló bizottság állítsa össze, vagy a kora délutáni órák műsora olyan legyen, hogy azt a gyermek is megnézhesse. Természetes, hogy ebben az esetben is a bizottság döntésétől függene, melyik kép alkalmas az előadásra.

A mozgók tulajdonosainak önként kellene ezt a cenzurát nemcsak vállalni, hanem kérni. Így igazán a népműveltség eszköze lenne. A tanulságos képekben éppen olyan érdekeseket lehet adni, mint az úgynevezett „szenzációs” képekben.

A mozgók dolgát mindenesetre rendezni kell, mert a gyermeket nem lehet mindenféle hatásnak egyszerűen csak átengedni.

Leghelyesebb volna, ha a székesfőváros területén a közoktatásügyi ügyosztály venné kezébe a dolog rendezését. Meg kell beszélni egy közös értekezleten a mozgótulajdonosok bevonásával, s azt hiszem meg lehetne oldani a kérdést a kultúra embereinek segítségével.

VI.

A mozgók műsora.

Megjelöltem azt a területet, amelyen a mozgószínházak kiapadhatatlan forrást találnak a legváltozatosabb műsor kitöltésére. A dolgoknak egész nagy csoportja hullámszik előttünk, amelyekhez még nem riyult senki. Érdekes és ha kell izgalmas tárgyú dolgot is annyit találunk mindenfelé, amennyi csak kell, anélkül, hogy az érzékiség közönséges területére kellene lépni.

Még nem láttunk a mi hazai közintézményeinkből jóformán semmit. Ha csak a fővárost vesszük is vizsgálatunk tárgyává, nagyon sok érdekes dolgot találunk a mozgók számára. Jelöljünk meg néhányat: A dunaparti korzó délután, vasárnap a városligetben, a tűzoltók kivonulása, egy kórház belső élete, a hajléktalanok menhelye, játszó gyermekek, rikkancsok szaladnak széjjel a városban, egy este az Opera előtt, az Andrássy-úton, stb.

Kulturális intézményeink helyei úgyszólván ismeretlenek a nagy közönség előtt: vakok intézete, siketnémák intézete, valami az iskolai életből, stb. Egy-egy nagyobb hazai ipartelep bemutatása. Egy-egy nagy üzlet. Budapest gyönyörű kiránduló helyei. Hogyan tölt el egy társaság egy vasárnapot. A mentők munkája, a kávéházi élet, mind olyan dolgok, amelyek legalább is annyira érdekesekek, mint – mondjuk – „Az elhagyott menyasszony boszúja”. Azzal a már unalmas és elkoptatott közhellyel, hogy

ez kell a közönségnek, nem kellene már előállni. A közönség mindebben ártatlan. Azt kapja, amit adnak neki. A mozgósínháznak nem kell a pornográfia területére menekülnie, amikor annál érdekesebb és gazdagabb területen találhat gazdag anyagot.

Magyarországon kétszeresen fontos volna a mozgókának jó alakban való felhasználása. Nemcsak mint szórakozás, de mint oktató eszköz és alkalom is nagy jelentőségű. Az ország lakosságának körülbelül 40 százaléka nem tud írni-olvasni, egyedüli szórakozó helye a vendéglő. Ezzel velejár a durvaság, az alkohol élvezete. Nem röpiratokra van szükségünk, amelyek az alkohol káros hatásáról értekeznek, hanem szórakozó helyekről, amelyek a vendéglőt és pálinkamérést legyőzik. A tömeg művelődését csak nagyszabású eszközökkel lehet megindítani. Ilyen eszköz a mozgósínház. Ha csak arra gondolunk, hogyan korlátozzuk a mozgók működését, azzal még nem tettünk semmit. A rossz könyvek terjedését, az ellene szóló iratok egész özönével sem lehet megakadályozni. De egy sereg jó könyvvel annál könnyebben.

A mozgósínház ügye nálunk már átesett a gyermekbetegségeken. A közönség is túl van az úgynevezett mozilázon. Nyugodtan mérlegelhetjük, mit várhatunk tőle és hogyan várjuk.

Bizonyos méretű rendezésre azért van szükségünk, mert ha ez meg nem történik, mindég fennáll az a veszedelem, hogy a merész és Ízléstelen verseny lehetetlenné teszi, hogy a mozgók valami igazán szép és tanulságos műsort adjanak.

Sohasem szabad elfelejtenünk, hogy a nagy tömeg van a mozgóban, amelynek ízlése legfeljebb a vele született ösztöne. Ezt erősíteni kellene. Ha a mozgó magánvállalat is, nem szabad arról lemondanunk, hogy ebben a népművelődés eszközét lássuk.

Hogy ez valóban így legyen, arra a kultúra embereinek kellene sorompóba lépni s egy társaságot, vagy valamilyen szervezetet létesíteni, amely minden tekintetben segítségére lenne a mozgószínházaknak. A mozgó-tulajdonosoktól nem lehet kívánni, hogy külön személyzetet tartsanak, amely folyton új, érdekes és tanulságos számok összeállításával foglalkozzék.

Ennek a szervezetnek igen nagy feladata lenne és áldásosán működhetne a népműveltség megerősítésén. Mindenekelőtt a mozgószínház-tulajdonosokkal kellene érintkezésbe lépni, s megállapodni a műsor egyes számaiban. Azok a mozgók, amelyek a szervezést elfogadnák, számíthatnának annak támogatására is olyanformán, hogy azt a mozgót társulatok, iskolák, egyesületek figyelmébe ajánlanák.

Figyelemmel kellene kísérni a külföldi filmgyártást és a képkölcsönzést a szervezet vehetné a kezébe. Ez különösen a vidéki városokra és kisebb helyekre volna nagy fontosságú, amelynek mozgói megkaphatnák a szervezet révén a legjobb képeket.

Vándor-mozgókat is kellene létesíteni, amelyek bejárnák az ország kis helyeit s ott bemutatnák azokat a képeket, amelyeket a népműveltség szempontjából különösen fontosak és tanulságosak. A befektetett tőke megtérülne, mert a közönség szívesen fizetné a tíz-, húszfilléres belépti díjakat.

A mozgóképnél különösen fontos az a körülmény, hogy a tárgy ne legyen múltó érdekességű. Lehetőleg arra kell tehát törekedni, hogy általános érdekű felvételekből legyen minél több. Ilyenek a valóság után készült képek. Egy kép, amely, mondjuk egy vasgyárat mutat be, vagy egy haditengerészeti gyakorlatot, a Mont-Blanc megmászását és más ilyen dolgokat, nem veszti el érdekességét még

évek múlva sem. Ugyanez áll a jó drámai képekre is és a meséket ábrázolókra.

A hamupipóke, a hófeherke meséje olyan képeket ad, amelyeket nem lehet elégszer eljátszani a gyermekek előtt.'

Joggal veheti fel a kérdést valaki, hogy miért nem építenek külön mozgót, amely tisztán a legszebb és nemesebb képek előadását tűzné ki feladatául. Tegyük fel, hogy sikerülne egy ilyen valahogyan Összehozni. Kérdés, fölvehetné-e a versenyt a már meglévő és folyton szaporodó sok mozgóval. Aligha. Leghelyesebb tehát a mozgókat a közművelődés, valamint az ízlés nemesítésének szolgálatába beállítani.

Tévedés azt hinni, hogy ez anyagi veszteséggel járna. Nagyon sok szülő azért nem engedi a gyermekét a mozgóba, mert félti az idegeket izgató képek hatásától. Még a felnőttek közül is sokan nem mennek ugyanezen okból.

A magyar fővárosban van a meglévő sok mozgó közül nem egy, amelyiknek programja jórészt kifogástalan. De még ezek is kénytelenek sokszor engedményeket tenni a kiabáló versenynek.

Micsoda nagy eszköz lehetne az iskolák kezében az, na a közellévő mozgó a tantestület kívánságára, állítaná össze műsorát. Az egyes tantárgyak oktatása kimondhatatlan segítséget kapna, az előadásban a tanítók, tanárok, sőt a gyermekek is résztvehetnének. Nem nehéz elképzelni, milyen hatás maradna vissza a gyermek lelkében egy-egy ilyen előadás után. Milyen gondolatokat lehetne fölkelteni így a gyermekek seregében és milyen érzéseket lehetne megneimesíteni. Ezt igazán csak az tudja elképzelni, aki látta maga előtt az áhítattal figyelő gyermekek csoportját.

Történelem, földrajz, természettudományok, ke-

reskedelem,, ipar, közlekedés követhetnék egymást a legszebb változatosságú képekben.

Az ilyen iskolai előadásoknak egységes jellegüknek kell lenniök. Nem szabad egymásra halmozni mindent, terv és cél nélkül, hanem az egésznek valamely határozott gondolatban kell kicsúcsosodni. Rámutattam már arra, hogy a mozgók rendszerint külföldi tárgyú képeket mutatnak be, s így még a legjobb tép is csak fél szolgálatot tehet. Ezen az állapoton is az a társaság segíthetne, mert megjelené azokat a dolgokat, amelyeket bemutatni kíván. A felvételeket esetleg maga végeztethetné el, s a képeket a mozgók egész tömege mutathatná be.

A felvételek dolga nem könnyű. De ez a társaság támogatást kapna a hatóságoktól és a mozgó-Tulajdonosoktól is, hogy ezt a munkát teljesíthesse. Vegyünk példaképpen egy tárgyat, A Balatont és környékét akarjuk bemutatni. Milyen részeket lehetne és kellene fölvenni?

A Balaton a kezdeténél. A tó csendes időben. Viharban. Hajózás, Halászat a Balatonon. Fürdők. Fürdő-élet, Fürdés. Egy-egy fürdőtelep. Történeti helyek. Jelenetek a lakosság életéből. Népszokások. Ez a tarka képsorozat a maga színességében és változatosságában sokáig tartaná meg a közönség érdeklődését. De más haszna is lenne. Évtizedek múlva is láthatnék magunk előtt a mai balatoni életet, minden kis részletében.

Ilyen egységes szellemű előadásokra van szükségünk a felnőtteknek is, ha igazán élvezetes időöltést akarunk biztosítani. Náluk annál nagyobb szükség volna ezekre, mert nincsenek népházaink, ahol a tömegek úgynevezett népies előadásokat hallgathatnának.

Nagyon üdvös volna, ha az így előkészített elő-

adások alkalmával a látogatók műsort is kapnának. Ez nemcsak a darab címét adná meg, hanem annak rövid tartalmát is és megjelölne néhány olyan könyvet, amely a bemutatott tárgyról megjelent. Ha valakinek kedve van arra, hogy a dologgal tovább foglalkozzék, készen kapja az utbaigazítást.

A közhasznú tárgyak bemutatása valóságos élet-szükséglet lenne. Ezek azonban inkább csak felnőtteknek valók. Aminthogy a műsort is külön kellene a gyermekeknek és külön a felnőttek számára elkészíteni.

Az első segítség baleseteknél, a csecsemők táplálása gyermekek testi ápolása, stb., mind olyan dolgok, amelyekkel nemcsak a munkásosztály, hanem a középosztály asszonyai sincsenek mindig tisztában.

Itt lenne a legjobb alkalom arra, hogy népies füzeteket terjesszünk. A tömeg nagyon sokszor nem is tudja, hogy egyik vagy másik; fontos kérdésben már van könyv, amelyből kellő tájékozódást kaphat. Be lehetne mutatni egyes intézményeket is, amelyekről a közönségnek csak felületes ismerete van. A gyermekvédelem a maga nagy szervezetével olyan magyar intézmény, amelyet igazán illenék legalább nekünk ismerni.

Kimeríthetetlen az a tárgysorozat, amelyet & mozgók bemutathatnak. A testület vagy szervezet, amely ennek ellátását magára vállalná, a mozgó által kulturális és közgazdasági életünknek fontos részeit vihetné a nagy tömegek elé, ezáltal közelebb hozhatnók a polgárokat az állam intézményeihez is.

Nemzeti szempontból elsőrangú fontossága lehet a mozgó-színháznak. Megismerteti elsősorban velünk magyarokkal a rohamosan haladó Magyarország minden intézményét. De nemcsak itthon mutathatjuk be a képeket, hanem a külföldön is. Folyton

arról panaszkodunk, hogy Magyarországnak nincs idegenforgalma, mert nem ismerik az ország szépségeit. Nos hát az idegenforgalom emelésének alig van hathatósabb eszköze a mozgónál.

Ha – mondjuk – a berlini mozgók bemutatják Budapest szépségeit, a szigetet, állatkertet, a várat, halászbástyát, a fürdőket, stb. Ez bizonyosan erősebb eszköze lesz az érdeklődés felkeltésének, mint azok a sóhajok, amelyek a budapesti lapokban megjelennek az idegenek után. Ma meglátják a mozgóban a spanyol városok szépségeit, vagy a Dél-Amierika pusztaságain élő lovasokat, de a Hortobágy ot legfeljebb a képes levelezőlapokról ismerjük. Ha mi nem ismertetjük a saját országunk szépségeit, a külföldön hajósán fogják, azt tenni. Franciaország és Amerika a két főhelye a filmgyártásnak. Ezek a saját országukról és népükről fölvet képeket mutatják be mindenfelé, illetőleg adják el. Nekünk is megkeli tenni a lépést arra felé, hogy függetlenítsük magunkat ezektől, amennyire lehet.

Magyarországról még mindig a kelleténél több ferde fogalom kering, a mozgóképek segítségével nagyon sokat ártalmatlanná lehetne tenni; annyival inkább, mert például Berlinben már megalakult a tudományos kinematografiai intézet, az egyetem kebelében.

Majdnem bizonyos, hogy a különféle főiskolákba rövid idő alatt bevonul a mozgó s ott valószínűleg be fogják mutatni az egyes országok tudományos alkotásait. Ezt a jövő tudósai, tanárai, az egyetemi hallgatók fogják látni és annak eredményeit majd széjjel vinni.

A mozgó mindjobban behatol az egyes tudományágakba is. Egy német tudós afrikai kutató utján nagyon jó hasznát vette a kinematográfának. A meck-

lenburgi herceg is készített Afrikában mozgófelvételeket és azt be is mutatták a földrajzi társaság különféle helyen megtartott ülésein. Különösen sikerültek egy néger törzs magas ugrásairól készített képek, amelyek bámulatba ejtették a sportköröket. Shackleton hadnagy a déli sarkon készített felvételei a pinguinokról valóságos természetrajzi szenzációk. Érdekes látni, hogy ezek az állatok, amelyek embert még nem láttak, mint mennek közelükbe, megbámulva mindent, amit maguk körül látnak.

Szinte kimeríthetetlen a mozgónak felhasználási módja.

Foglaljuk össze tehát a létesülendő társaságnak feladatát.

1. Ki kellene keresnie és összeállítani azokat a tanulságos képeket, amelyek a közönség ízlését, tudását, erkölcsét nemesítik, fejlesztik és előre viszik.

2. Meg kellene keresnie azokat a drámákat és meséket, amelyek alkalmasak arra, hogy a közönség elé vigyék.

3. Rendezni a filmek kölcsönzésének dolgát.

4. Magyarország gazdasági, kulturális, állami, néprajzi életét és természeti szépségeit mozgóképekben bemutatni.

5. Gondoskodni arról, hogy ezek a külföldre is kikerüljenek.

6. Vándormozgók létesítése.

Kezünkben egy hatalmas eszköz, amellyel a nép műveltségét előre vihetjük, erkölcsét megjavíthatjuk. Ha fel nem használjuk, az utókor nem lesz Ítéletében oly kegyes, mint mi vagyunk saját magunkkal, amikor büszkén emlegetjük, hogy a huszadik század emberei vagyunk, a kultúra századának emberei. Nagy kérdés, igaz-e?

VII. JÖVŐ.

A mozgónak nagy haszna a népműveltség szolgálatában kétségtelen. Nemcsak a gyermekek számára kell tehát annak előnyeit felhasználni, hanem a felnőtteknek is. Káros hatásait épen nagy éreztetheti a meglett vagy serdülő emberrel, mint a gyermekkel.

Mit kellene tenni, hogy a kárból haszon legyen s a mozgó segítségével hozzáfoghassunk a nagy tömegek műveléséhez.

Sokféle terv merült már fel. A mozgót nem lehet egészen magánüzletnek tekinteni, hangoztatják sokan, tehát a hatóságot kell segítségül hívni. Mások városi mozgók felállítását sürgetik.

Leghelyesebb a meglévő helyzetből kiindulni. A nagyszámú magánmozgónak már nagyon nehéz lenne érezhető konkurrencziát csinálni.

Nem mondom, hogy a felnőttek egy-egy erősebb drámai képet ne nézzenek meg. Ilyet a színházakban is látnak, ilyenekről az újságokban minden nap olvasnak, csak az volna kívánatos, hogy ezeket csak esti előadásokban mutassák be.

Mindenesetre szervezni kellene a népműveltség terjesztését a mozgók segítségével. A mozgók bizonyára szívesen tartanának külön ismeretterjesztő előadásokat, ha arra közönséget kapnának.

A mozgó üzlet. A tulajdonosnak a látogatottság a fő s nem az, hogy mit adnak elő.

Ismétlem valamilyen szervezetnek kellene létesülni, amely ezt a nagyfontosságú dolgot a kezébe venné, s olyan tárgyú előadásokat rendeztetne, amilyent egy-egy testület vagy foglalkozási ág kíván.

Az iparosok, kereskedők nagyon is hasznát vehetnék az ilyen előadásnak és esetleg sok új dolgot ismerhetnének meg onnan.

A mozgó a színházaknak is érezhető versenyt csinál. Panaszkodnak is eleget, bár nálunk nincs rá különös ok, mert egy színházat sem kellett miattuk becsukni.

A mozgó előbb-utóbb az igazi művészi feladatok felé fogja terelni a színházakat, s az úgynevezett olcsó hatás teljesen a mozgóé lesz. Ez nem is baj. A színház az életet mutatja be, az irodalmon keresztül; a mozgó is az életet, de az utczán át. Ez a tény meghatározza az eszközöket is, amelyekkel mindkettő dolgozbatik.

A mozgóban a tömeg művelődésének egy nagy, hatalmas eszközét kaptuk, amelyet csak a következő évek fognak igazán értékelni és felhasználni.